

SPRELLE OG STORFOSSEN

Spelle og Storfossen

Tekst: Hallvard Aastad Viken
Illustrasjoner: Erlend Aastad Viken
Redigering og layout: Erlend Aastad Viken

Første opplag 2018

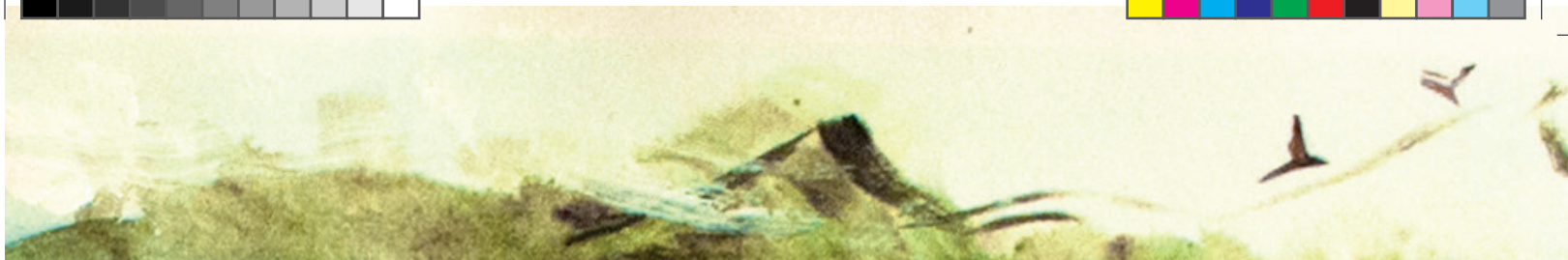

Sprelle var en liten ørret som bodde i Mellingsvatnet. Han hadde to gode venner. Den ene het Bluppe, den andre het Gammel-Erik.

Bluppe var født i en bekk i Mellingsvatnet. Det var Sprelle også. Det var ingen som visste hvor Gammel-Erik var født, for han var så gammel. Sprelle var lett i kroppen, sølvblank i skinnet, og litt underbitt. Bluppe var litt tregere til å svømme enn Sprelle. Det var fordi halefinnen hans var så liten. Gammel-Erik var den eldste ørreten i hele Mellingsvatnet. Han hadde mange arr, og slitte

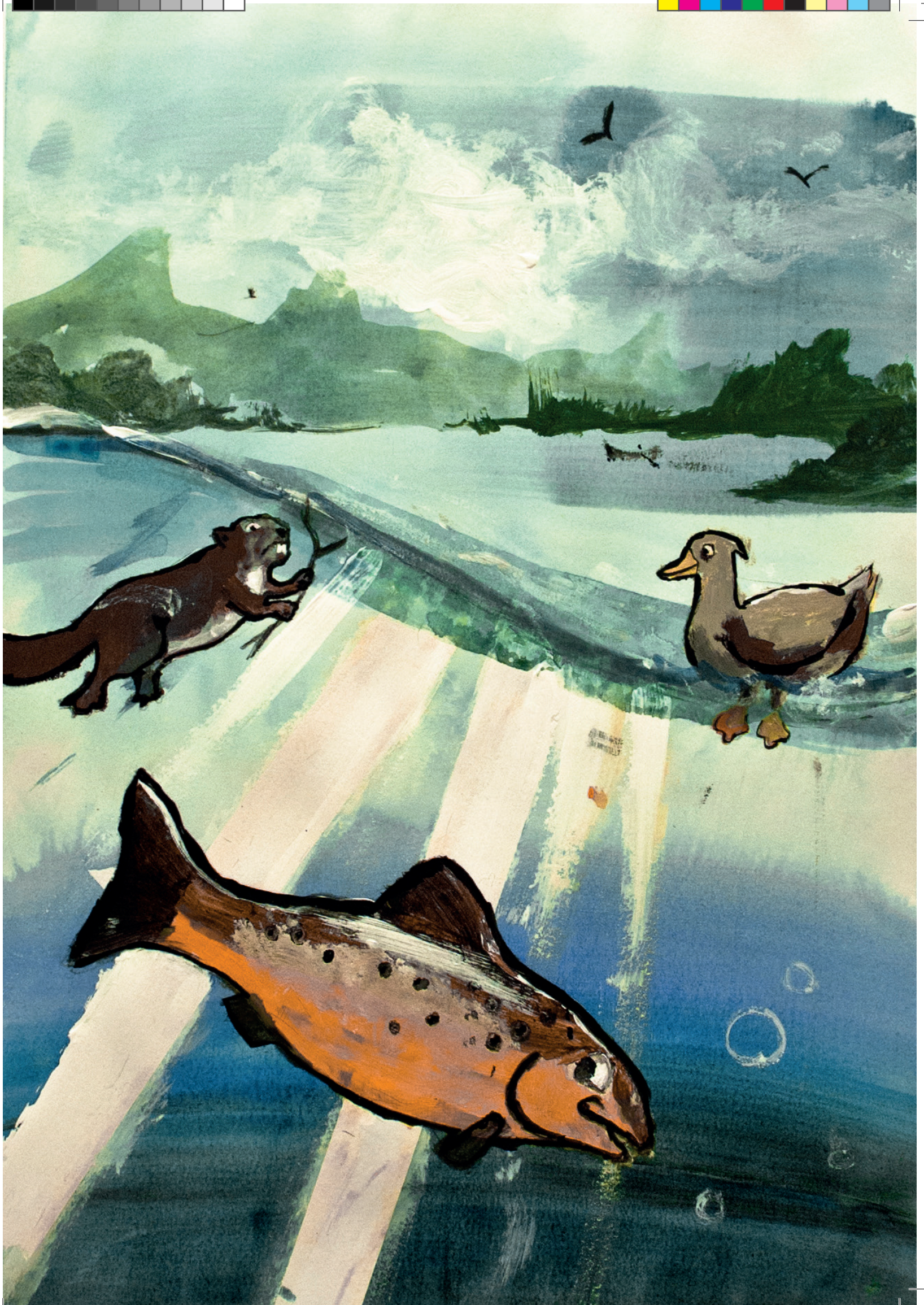
finner etter mangt et slag mot de som ville ha ham til middag. Noen sa at han ble født før den siste istid, da dinosaurene levde. Men det trodde ikke Sprelle og Bluppe noe på. Dessuten var Gammel-Erik kjempestor. Ørreter vokser nemlig så lenge de lever. Så da kan du tenke deg hvor stor han var! Både Bluppe og Gammel-Erik likte å være i ro, og var redd for å svømme langt bort fra den gamle rota der de bodde. Rota var fra en veltet furu, som hadde blåst overende i en storm. Ved siden av rota sto det en stor stein. Den kalte de Storsteinen.

Der var mye en liten ørret måtte passe seg for i Mellingsvatnet, for det var mange som elsket å spise små ørreter. Det var nok en av grunnene til at Bluppe trivdes best ved den gamle rota.

Du lurar kanskje på hvem som liker å spise små ørreter? Da kan du få vite at Bendik Bever og hele den sultne familien hans spiste småfisk til frokost, lunsj og kvelds. De kunne sette til livs en hel stim med ørreter. En annen ting Sprelle og vennene hans måtte passe seg for var fuglene. Noen ganger kom det måker inn fra havet, og helt uventet kunne de stupe ned i vannet for å sette kloa i en stakkars fisk. De farligste fuglene var endene, for de kunne svømme under vann. Men det var ikke fuglene som var de farligste. Det var heller ikke Bendik Bever og familien hans.

De som fanget mest fisk var menneskene. Av og til sto de på land og kastet med stang. Da brukte de et usynlig snøre og noe som lignet på mat i enden. De kalte det for sluk, eller spinner. Andre ganger brukte de en mark som var tredd på en krok, eller en kunstig flue som var laget for å fange fisk.

Verst var det da de kom flytende i Bromla. Det var en stor balje som fløt på vannet. Den var laget av tre. Og bak på Bromla satt det en brommende propell. Den spant så fort rundt at vannet skummet og ble helt hvitt. Gammel-Erik fortalte at Bromla hadde et annet navn blant mennesker. De kalte den en BÅT. Når Bromla kom, hang ofte det usynlige snøret og juksematen på slep. Det var mang en ørret som hadde blitt lurt av Bromla opp gjennom årene. Og når en fisk ble tatt av Bromla, var sjansen liten for at den kom tilbake igjen.

Men det aller skumleste var når Bromla kom lydløst om kvelden. Da gikk ikke propellen rundt. Det var bare to årer som beveget seg opp og ned av vannet, sånn at Bromla beveget seg framover. Når den lydløse Bromla kom, var det ofte fordi de satte garn. Garnet var usynlig som et edderkoppnett, men umulig å komme seg løs fra hvis man først ble fanget.

Heldigvis visste de fleste ørretene i Mellingsvatnet hvor farlig disse tingene var. Av og til kunne de høre menneskene der oppe klage og bære seg over hvor vanskelig det var å få fisk på kroken. «Det er fordi vi er de smarteste ørretene i hele landet» pleide Gammel-Erik å si da. Både Spelle og Bluppe hadde lært så mye av Gammel-Erik, at de var umulige å fange.

Den historien du nå skal få høre, handler om den store fossen. Storfossen kalles den, og er som et brølende dragsug. Ingen fisk med vettet i behold tør å nærme seg den. Blir en liten fisk først tatt av den sterke strømmen er det ingen vei tilbake. Det nytter ikke å stritte imot. De som har blitt tatt av fossen har aldri kommet tilbake til Mellingsvatnet.

Det var en regntung ettermiddag med ulende vind og store bølger på vannet. Sprelle hadde kranglet med Bluppe og Gammel-Erik fordi de aldri ville være med på oppdagelsesferd. De ville bare plaske rundt i den lille bukta ved den store rota, hvor det var trygt og godt. Der visste de alltid hvor de kunne gjemme seg. Men Sprelle var lei av at det aldri skjedde noe spennende. Han ville utforske verden. Med «verden» mente han selvfølgelig Mellingsvatnet, for det var det eneste stedet han visste om.

Litt sint og litt glad var han. Sint fordi vennene ikke ville være med, men glad fordi han skulle ut og se nye ting. Han visste godt hva han skulle passe seg for. Det eneste han skulle spise var marflo; sånne små krepsdyr som piler rundt overalt. Ellers skulle han svømme i skjul av steiner og røtter. Og på dypt vann. Der kunne han passe seg for både mennesker, fugl og bever. Hvis han så eller hørte Bromla skulle han svømme rett hjem til Gammel-Erik og Bluppe og gjemme seg under rota. Det hadde han bestemt seg for.

Da han hadde svømt et godt stykke, møtte han en liten ørret som lå og gjemte seg i en bergsprekk. Det var bare snuten som stakk ut. Sprelle spurte hvorfor han lå og gjemte seg i bergsprekken. «Fordi alt er så farlig her i Mellingsvatnet» sa den lille ørreten. Han var redd for sluker, kroker og garn. Da var det best å ligge helt i ro. Det var da ille, tenkte Sprelle mens han svømte videre. Det måtte være kjedelig å gjemme seg dagen lang på den måten.

Da han hadde svømt enda et stykke, begynte det å bli kveld. Plutselig hørte han plasking i vannet. Litt nervøs gjemte han seg på bunnen under en stein. Med ett så han en stor skygge som beveget seg i vannoverflaten. Det var Bromla! Og den gikk helt stille. Det måtte bety at det var noen som fisket! Mens han lå der hørte han et plask, og noen som sa «ro mot land, Ragnar, vi fester garnet der borte». Litt etter sa den samme stemmen, «du finner ikke noe oppi sekken, Iver. Du spiste opp all sjokoladen i går!»

Siden Sprelle visste at garn var det farligste som fantes, ble han liggende helt stille. Han bestemte seg for å ligge i ro til sola kom opp. Da ville det bli enklere å se garnet. Det hadde Gammel-Erik sagt. Problemet var bare at han var så langt hjemmefra. Dette var en helt ukjent del av Mellingsvatnet, og det var skummelt å tenke på at han skulle være alene hele natten. Helt uten Gammel-

Erik og Bluppe.

Sakte men sikkert ålte han seg framover langs bunnen. Han holdt et øye med den store skyggen på vannoverflaten. De strevde og plasket for å sette ut garnet. Når han hadde svømt et godt stykke følte han seg trygg nok til å sette opp farten. Han stoppet av og til for å se seg rundt, men det var ingen steiner eller bergknagger han dro kjensel på.

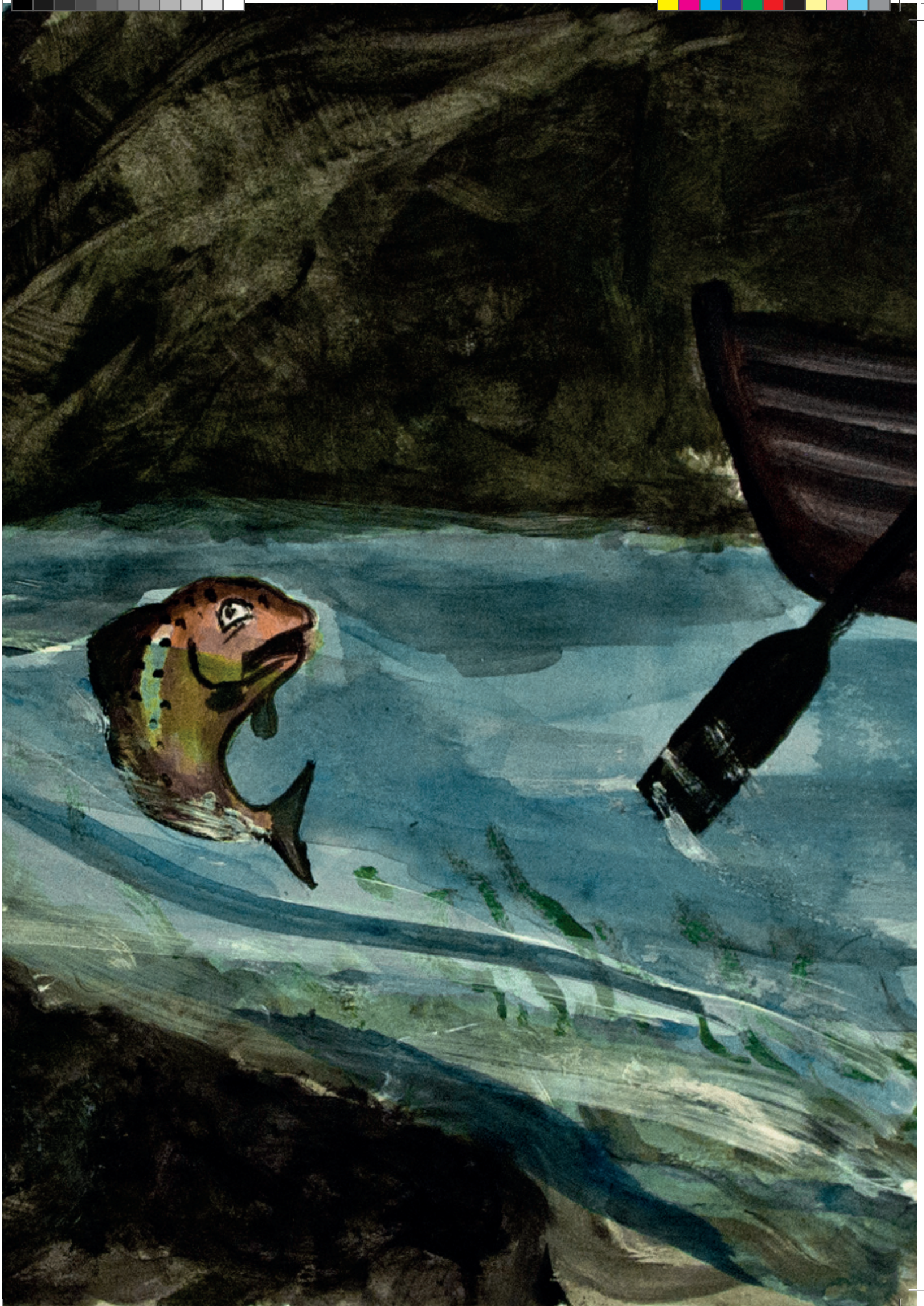
Det ble mørkt og han følte seg helt alene. Han hadde rotet seg bort, og nå angret han fælt på at han ikke hadde hørt på Gammel-Erik. Det var nesten så han måtte gråte. Han visste ikke hva som var nord eller sør – for det var jo så mørkt!

Han oppdaget plutselig at han var på grunt vann. Sikkert ikke mer enn en meter dypt. Her var det sandbunn så langt han kunne se. Det fantes ikke en eneste stein å gjemme seg under. Men det var ikke det verste! Før han visste ordet av det, hørte han på nytt den stille plaskingen av Bromla som kom. De ror visst denne veien, tenkte Sprelle.

Sprelle fikk nesten panikk. Nå gjaldt det å svømme for livet. Han måtte finne et sted å gjemme seg. Han svømte og svømte, men vannet ble bare grunnere og grunnere. Samtidig føltes det som om han svømte stadig fortere. Etter en stund så han at han hadde lagt Bromla et godt stykke bak seg. Han stoppet opp et lite øyeblikk for å se hvor han kunne gjemme seg, men i det samme han sluttet å svømme merket han det: Det skumleste av alt i hele Mellingsvatnet! Det gikk kaldt nedover ryggen på Sprelle. Var det virkelig sånn det skulle ende? Skulle han bli tatt av Storfossen? Hvis han ikke greide å svømme mot strømmen kom han aldri til å få se Gammel-Erik og Bluppe igjen.

Sprelle svømte så fort han kunne, men strømmen var så sterk, og bruset fra fossen ble kraftigere for hvert sekund. Så dum han var som ikke hadde hørt på Gammel-Erik! Han svømte og svømte, men det hjalp ikke det grann. Strømmen mot Storfossen ble stadig sterkere, og Sprelle ble mer og mer sliten. Han prøvde å rope om hjelp, men var så utmattet at det ikke kom en eneste lyd. Storfossen vokste seg større og større, til et brøl som slukte alt som kunne svømme. Plutselig kjente han at taket glapp.

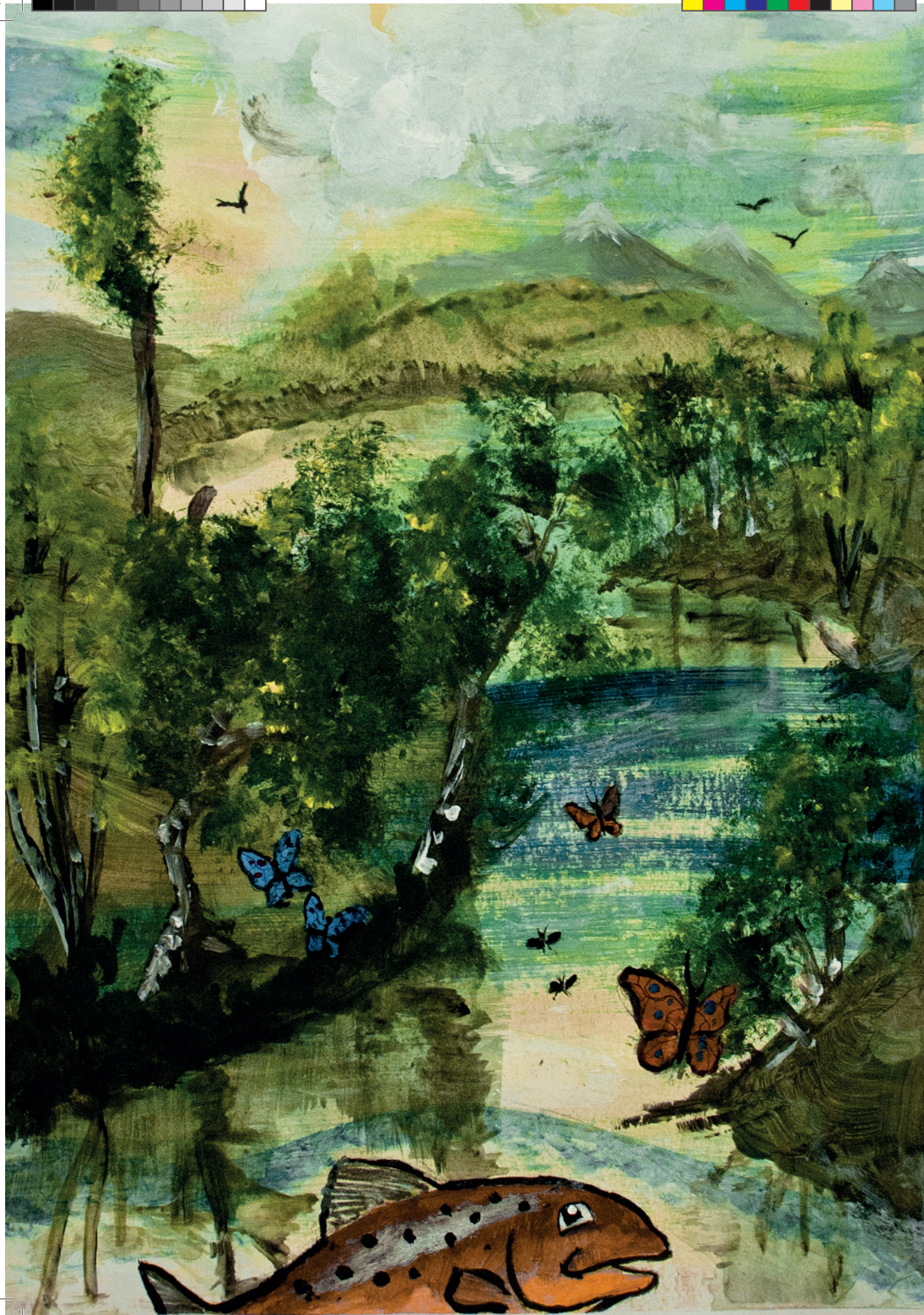

Han ble slengt nedover berget i det brusende vannet. Dette var slutten, tenkte Sprelle. Et lite øyeblikk slevde han vektløs, før han falt pladask ned i en liten kulp. Men det stoppet ikke der. Strømmen var så sterk at han var helt maktesløs. Det bar nedover og nedover, og enda lenger ned. Alt var så voldsomt, og det skjedde så fort at han nesten ikke greide å tenke på hvor redd han var. Det føltes som en endeløs berg-og-dalbane. Plutselig ble alt stille.

Sprelle tenkte at han måtte ha besvimt etter å ha slått hodet mot en stein. Det hadde blitt lyse dagen, og nå drev han rolig med strømmen langs et grønt siv. Rare små fisker svømte bekymringsløst rundt og spiste myggglarver og snappet døgnfluer i vannoverflaten. Vannet var krystallklart, og over alt hang det store trær og busker ut over vannet. Trærne beskyttet småfisken mot sultne fugler. Små og store steiner å gjemme seg under var det. I de stille buktene var det fint å gjemme seg i sivet, eller under gresset langs elvebredden. Sprelle var helt forskrekket over hvor fint det var. Mellingsvatnet var også fint, på noen måter, men dette var som en helt ny verden for Sprelle. Han glemte seg rent bort der han svømte rundt og så på alle de nye tingene, og hørte på de nye lydene. Til og med vannet smakte annerledes.

Plutselig dunket han borti noe stort og fast. Han snudde seg fort, og ble nesten skremt fra vettet. Det var den største fisken han hadde sett i hele sitt liv. I panikk svømte han så fort han kunne inn i sivet for å gjemme seg. Men gjemme seg, det kunne han ikke, for den store fisken fulgte etter, og den var mye raskere enn Sprelle.

«Hei du!» sa en dyp men lystig stemme. «Du trenger ikke være redd.»

Sprelle stakk hodet forsiktig ut mellom to røtter og så forundret på den store fisken.

«Jeg er Laksen Aksel», sa den store fisken. «Hvem er du?»

«Sprell...» pep Sprelle nervøst. «Sprelle.»

«Hvor kommer du fra da?» lurte Laksen Aksel på.

«Mellingsvatnet», svarte Sprelle kort og nervøst.

«Å ja! Fra Mellingsvatnet ja», sa Aksel. «Der har jeg aldri vært, men jeg har vært et lite stykke opp i Mellingselva, og den kommer jo fra Mellingsvatnet.»

«Mellingselva?» sa Sprelle forundret.

«Ja, det er jo bare et lite stykke lenger opp, forbi Smalåsen og så til venstre.»

Sprelle så på Aksel med store, forundrede øyne. Han var så stor og sterk, og skinnet hans var så blankt. Det blinket i alle regnbuens farger, og når han snakket, hørtes det ut som han ikke var redd for noen ting.

«Jeg er litt forvirret skjønner du», sa Sprelle. «Kanskje du kan hjelpe meg? Jeg har svømt meg vill, og vet ikke helt hvor jeg er.»

«Nå er du i Namsen», svarte Aksel betryggende. «Det er ikke lange biten opp til Mellingsvatnet herfra.»

Sprelles øyne lyste opp. Var det virkelig sånn at det fantes en vei tilbake til Mellingsvatnet?

«Men da må du opp Storfossen», tilføyde Aksel. «Umulig er det ikke, men det er

bare de sterkeste og sprekeste fiskene som kommer seg opp der.»

«Tror du jeg kan komme meg opp Storfossen?» spurte Sprelle. Han håpet at Aksel skulle si ja.

«Nei, det tviler jeg på» sa Aksel. «For en stor, sterk laks skal det nok være mulig. Men for en liten ørret tror jeg det blir vanskelig.»

Sprelle ble stille og så ned i elvebunnen. Aksel la merke til hvor skuffet han var, og da sa han at kanskje Sprelle kunne greie det likevel. «Men da må du lære deg å hoppe som en laks. Som en rakett.»

Sprelle ble mer og mer glad i Aksel for hver dag som gikk. Aksel visste hvor det var fint å gjemme seg bort for å sove om natten, og hvor det var mye mat. Dessuten visste han masse om verden – om det som fantes bortenfor både Mellingsvatnet og Namsen. Han fortalte historier om HAVET. Havet var en sjø som var så stor at den ikke hadde noen ende! Han fortalte om rare skapninger som levde i havet. Noen var så store som holmer og skjær. Han fortalte om endeløse dyp der solen aldri skinte. Om steder så mørke og skumle at selv ikke Aksel våget å svømme der.

Aksel var en kjernekar! Ikke bare var han stor og sterk og tøff, men han var så grei med Spelle. Dessuten gjorde han alt han kunne for å lære Spelle å hoppe som en laks. Det var slitsomt i starten, og mange ganger tenkte Spelle at han like godt kunne gi opp.

«Det er alltid håp i havet», pleide Aksel å si mens han ga Spelle et oppmuntrende dunk i siden. Eller så sa han, «det er i motstrøm det går oppover».

Og sant var det! For hver dag ble Spelle litt flinkere. Han som før bare greide å vake som en hyse hoppet nå så høyt at han slevde i lufta som en fugl.

Men det begynte å haste. Snart var det høst, og det kom til å bli is på vannet. Mellingselva kom til å fryse. Verre og verre ville det bli å komme seg opp Storfossen. Derfor sa Aksel en dag at det var på tide å bryne seg på den STORE utfordringa; det var å komme seg helt opp til Mellingsvatnet.

Sprelle så tvilende på Aksel, der de lå og hvilte seg litt bak en stein i utløpet av Mellingselva. Det var mye strøm også der, så det gjaldt å samle krefter.

«Nå gjelder det bare å gjøre som vi har trent på», sa Aksel. «Bare følg meg så tett du kan, og når vi må hoppe, går jeg litt dypere før vi tar sats. Når vi kommer til den første kulpen tar vi en pustepause».

Sprelle gjorde seg klar, og når Aksel la seg ut i strømmen var han hakk i hæl. Det gikk fint til å begynne med, men når elva ble grunnere og strømmen sterkere, kjente han at det begynte å bli slitsomt. Det fosset hvitt rundt ham, og han kjente det glatte fjellet gnisse mot buken mens han svømte.

«Nå må vi da snart være oppe», tenkte han. Hvert svømmetak føltes som det siste han kunne greie, men han gjorde som Aksel hadde lært ham. Han konsentrerte seg bare om sin neste bevegelse, uten å se seg tilbake, og uten å tenke. Med ett ble alt stille.

Vannet var rolig og dypt. Aksel svømte frem og tilbake, og smilte bredt. «Jeg sa jo du kunne klare det, sa jeg ikke det?» Og så lo han så det boblet ut av munnen hans. «Nå er vi nesten halvveis! Tenk på det du!»

Ja det måtte Sprelle tenke på. Det var nesten så han ikke kunne tro det selv. Han var halvveis! «Nå får vi bare hvile oss til i morgen», sa Aksel. «For det kommer til å bli enda mer slitsomt!»

Den natten drømte Sprelle at han skulle få se Bluppe og Gammel-Erik igjen, men han våknet hver gang han nesten hadde kommet seg helt opp fossen. «Fatt mot!» sa Laksen Aksel, og ga Sprelle en kameratslig dask med halefinnen. «Her går det bare én vei, og det er oppover!» Og oppover gikk det. Det var faktisk lettere enn Sprelle hadde tenkt. Gjennom kulper og smale stryk. Av og til stoppet de for å hvile litt bak en stein, før det bar videre! Hakk i hæl på Aksel pilet han oppover det glatte berget. Til slutt var de der – ved foten av den voldsomme og skummende fossen.

Den var som et digert brøl: «Hit kom du, men ikke lenger!»

Aksel sirklet i ring i den dype kulpen under fossen. Det gjaldt å finne minste motstands vei: et punkt hvor strømmen var svakere, og hvor det ikke var så alt for bratt. «Nå har jeg funnet godplassen» gurglet Aksel fra et sted innunder det skummende fossefallet. «Vent litt så skal jeg se om jeg kommer meg opp.» Sprelle svømte bort for å se. Han rakk akkurat å se halefinnen til Aksel i det han forsvant opp strømmen. Nå måtte han bare vente på at Aksel kom tilbake, sånn at Sprelle kunne lære seg teknikken.

Det gikk ikke lange stunden, så kom Aksel tumlende ned fossen, og landet med et mageplask. Sprelle ble stående og måpe. Han kunne nesten ikke tro det, at store sterke Aksel ikke greide det. Storfossen var for sterk, selv for han. Da får jeg aldri se Gammel-Erik og Bluppe igjen likevel da, tenkte Sprelle. Nå var håpet ute. «Ikke se så motløs ut», sa Aksel og ristet av seg skuffelsen. Det var for smalt for meg, jeg fikk ikke skikkelig tak. Men for en mindre kar som deg skal det ikke være umulig. Det er jeg sikker på!

Sprelle så tvilende på Aksel. Det var jo lov å håpe. Han kunne alltid prøve, selv om det kanskje ikke var så mye vits. Aksel forklarte hvor han skulle holde til venstre, hvor han skulle holde til høyre, og hvor han skulle ta sats. Etter lang betenkningstid tok Sprelle fart og lot det stå til. Han kom ikke lange biten før det sa stopp. «Prøv igjen», sa Aksel «Du kan ikke gi deg nå.» Og sprelle prøvde

igjen. Og igjen. Han mistet tellingen over hvor mange ganger han prøvde å komme seg opp fossen. Han var helt mørbanket, og støl både her og der. Til slutt sa Aksel at de kanskje burde ta en pause. Kanskje de skulle trene litt mer og komme tilbake en annen gang? Men det ville ikke Sprelle. Han ville prøve igjen. Han trakk pusten og samlet alt han hadde av krefter i et siste forsøk. Sprelle tok fart og svømte som en propell opp den første kneika, så den andre. Videre gikk det opp en smal kanal, og så opp den tredje kneika. Han kjente det begynte å tære på kreftene. Så tok han sats og hoppet opp den fjerde kneika som han hadde slitt med så mange ganger. Nå var det bare det smale juvet igjen før han kom til den femte kneika.

Han svømte som et uvær. Han følte seg som verdens sprekeste og raskeste ørret. Det var nesten sinne som drev ham opp gjennom strømmen. Nå hadde han ikke tenkt å gi seg. Det gjorde vondt i hele kroppen, men det fikk bare være. Nå var det én ting som gjaldt, og det var å komme seg opp til den siste kneika. Litt om litt nærmet han seg.

Han var helt utkjørt. Han hørte ikke annet enn hjertet sitt som banket, og visste ikke opp eller ned på noen ting. Han samlet det lille han hadde igjen av krefter og tok sats. Nå fikk det briste eller bære. I et lite øyeblikk, som kjentes som en evighet, svedde han vektløst gjennom lufta. Da han landet ble alt stille.

Sprelle sank ned til bunnen på oversiden av fossen.

han var så sliten at han knapt visste hvor han var. Han pustet og peste der han lå. Med ett kjente han hvor glad han var. Igjen og igjen hadde Storfossen gitt ham juling, men til slutt hadde han fått lønn for strevet. Han hadde greid det umulige. Det var helt utrolig! Han følte seg som verdens sterkeste ørret.

Før han hadde kommet seg helt til hektene, kom et par stor-ørreter svømmende bort til han. «Hva i alle dager er dette?» sa den ene. De hadde sett spranget hans opp fossen, og kunne nesten ikke tro sine egne øyne. Aldri før hadde de sett en fisk med slik spenst! «Det skal ikke være mulig!», sa den andre.

«Kom du OPP Storfossen?» sa den første og måpte. Han ristet forundret på hodet. Begge hadde store øyne, og det var tydelig at de var imponert.

«Jo da», sa Sprelle. «Det var ikke lett, men det er mulig!»

Sprelle begynte å svømme innover Mellingsvatnet, hjem til den gamle rota. Han hadde sommerfugler i magen. Han kunne ikke vente med å møte Bluppe og Gammel-Erik igjen. Han svømte inn mellom holmer og land. Videre gikk ferden, over stordypet og langs sivet innover til Gammelrota. Plutselig stakk det en kjent snute ut fra kanten av sivet. Det var Bluppe!

Bluppe var så glad for å se Sprelle at han begynte å svømme rundt og rundt i ring. Han visste ikke hvor han skulle gjøre av seg. De pratet om løst og fast, og Sprelle beskrev hvordan han hadde møtt Aksel. Han fortalte hvordan han hadde lært seg å svømme som en laks. Etter at de hadde pratet en stund, svømte de for å hilse på Gammel-Erik. «Vi trodde vi hadde mistet deg for godt», sa Gammel-Erik, som var minst like forbauset og glad som Bluppe.

Det gikk ikke lang tid før ryktene spredte seg. Fra hele Mellingsvatnet kom det fisk som ville høre Sprelles historie. De ville vite hva som fantes nedenfor Storfossen. Noen var nysgjerrige på om han hadde møtt flere ørreter fra Mellingsvatnet der nede. Andre spurte hvordan han hadde lært seg å svømme så raskt, og hoppe så høyt. Sprelle fortalte i det vide og brede. Han fikk mange nye venner etter det store eventyret sitt.

Nå lur du kanskje på hvordan det gikk med Laksen Aksel? Han la ut på en farlig ferd til fjerne himmelstrøk og dype hav. Men det er en annen historie... Og snipp, snapp, snute, så var dette eventyret ute.

SPRELLE OG STORFOSSEN

